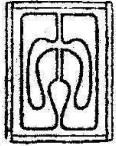
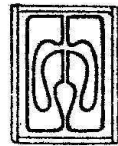

POLA ESPERANTISTO

Monata Gazeto por propagando de Esperanto

ESPERANTYSTA POLSKI

Miesięcznik poświęcony sprawie Języka Międzynarodowego

Julio 1914

WARSZAWA—VARSOVIO

Jaro IX — N-ro 7 (87)

Ĉu devas ekzisti netuŝeblaj temoj por esperantistaj propagandaj presorganoj?

Amicus Plato, sed magis amica veritas.

Por science pensanta homo la suprecitita demando ŝajnus stranga, kaj, tamen, ĝi estas pridiskutinda kaj preferinde en nia organo pro jenaj kaŭzoj:

Multaj esperantistoj, kiuj nomas sin „veraj esperantistoj“, estas tute konvinkitaj, ke por ke la lingvo Esperanto vivu, kresku kaj floru, ilia „sankta devo“ estas nek skribe, nek parole esprimi siajn eĉ plej sincerajn konvinkojn pri religiaj, politikaj aŭ naciaj demandoj, por ke ne estu ofendataj religiaj, politikaj aŭ naciaj sentoj de aliaj Esperantistoj.

Ili eĉ opinias, ke la samo estas deviga por ĉiu esperantista propaganda presorgano, ĉar alia agado ne „konformiĝas kun interna ideo de Esperantismo“.

Supozante komence, ke ni tute konsentas kun suprecitita opinio, ni pripensu, kiu el jam ekzistantaj esperantistaj propagandaj presorganoj devus plej zorge atenti, ke ĝi ĉiam agu laŭ la postuloj de „veraj esperantistoj“.

Ni bone scias, ke la naciaj propagandaj presorganoj, kiel ekz. „Germ. Esp.“, „German-Aŭstria Esp.“, „Pola Esp.“ k. c. estas legataj plejparte de samnacioj, kaj tial, kiel malpli disvastigitaj inter diversnacioj, certe ludas malpli grandan rolon en nia movado, ol organoj de internaciaj societoj.

El tio sekvas, ke „Esperanto“, organo de U.E.A., kies membroj estas tre multenombraj kaj disjetitaj sur la tuta terglobo, devus pli zorge, ol ĉiu alia, atenti por ke oni ne pridiskutu sur ĝiaj paĝoj religiajn, politik-

ajn aŭ naciajn problemojn, ĉar tio ja ne konformiĝas kun interna ideo de esperantismo, despli, ke sur standardo de la societo, kies ĝi estas organo, estas skribita jena devizo: „Neutraleco rilate al: religio, politiko kaj nacieco.“ (vidu § 2 de la statuto.)

Ĉar lastatempe multaj „veraj esperantistoj“ indignas kontraŭ „Pola Esperantisto“ pro aperigo de artikolo de ŝatinda pola liberpensulo A. Niemojewski, presigita responde al artikolo de d-ro St. Schulhof en № 159 (23) de „Esperanto“, ni esploru, ĉu vere „Pola Esperantisto“ kuraĝis ektuŝi en suprecitita artikolo la demandojn, kiuj ĝis nun ne estis pridiskutataj en esperantista gazetaro.

Kion povus riproĉi al la redaktoro de „Pola Esperantisto“ la protestantoj kontraŭ artikolo de A. Niemojewski?

Unua riproĉo: En la artikolo estas cititaj ekzemploj de hebreaj moroj, kio, laŭ opinio de hebreaj esperantistoj Wiesenfeld (pseudonimo Lonkopolanski), dolore povas tuŝi la Hebreojn. („Krio de doloro“ en „Le Monde Esp.“).

Sed jen kion mi, interalie, trovis en „Esperanto“:

En № 118 (1912). „Estas io sovaĝeca en la baŝkira karaktero... Ili estas kredemaj, mallaboremaj, babilemaj, edzinamemaj, gloramaj kaj vantecaj; en 146 (10). „Turkino, kiel vera produkto de sia medio estas *malklera, sklavema*, kaj flirtema. Altaj ideoj, sociaj idealoj

estas nekonataj de ŝi, kontraŭe, la medio instigas ŝin esti *voluptema*. La prostitucio oficiale estas malpermesata por islamanoj, sed en realeco ĝi estas multe pli disvastigita ĉe ili, ol oni povas pensi.

en № 148 (12) „Kelkaj karakterizoj de Bulgaroj... Mankas al ili hereda bonmaniereco, kiun posedas serboj...“

Mi estas tute certa, ke ĉiuj vere „veraj esperantistoj“ konsentos, ke tiuj, pri kiuj oni skribas, ke „mankas al ili hereda bonmaniereco“ (Bulgaroj), ke ili estas „malkleraj, sklavemaj, voluptemaj“, ke „ĉe ili la prostitucio estas multe pli disvastigita, ol oni povas pensi“ (Turkinoj) povas opinii sin „tuŝitaj kaj dolore tuŝitaj“ („Krio de doloro“) kaj, tamen, U.E.A. opiniis la suprecititajn artikolojn konvenaj por sia organo, kaj post aperigo de ili, neniu el „veraj esperantistoj“, aŭ samnaciaj esperantistoj presigis kontraŭ s-ro H. Hodler artikolojn kun titoloj: „Honto al Esperanto“, aŭ „Krio pro doloro“.

Mi supozas, ke kleraj Bulgaroj kaj Turkinoj ne agis tiamaniere tial, ke ili mem vidas, ke ne ĉio ĉe ili estas en la ordo kaj pro tio, ili opinias pli utila instrui siajn malklerajn gefratojn, por eble pli rapide malaperigi el inter malklera popolamaso ekzistantajn mankojn, ol, kiel Hebreoj, nur sendi kriplenajn sed tute ne konvinkajn protestojn kaj protestegojn, kies sola celo estas, supozeble, pli longedaŭra retenado de alilandanoj kaj alireligianoj en konvinko, ke ĉe ili, kaj nur ĉe ili, ĉio estas kaj ĉiam estis en la ordo.

Ke tia supozo ne estas senbaza, plej konvinka pruvo estas konstato, ke ĉiuj kulturaj nacioj lastatempe kreis tre riĉan folkloran literaturon kaj nur preskaŭ mankas folkloraj esploroj de Hebreoj pri Hebreoj.

Sed la konstatita malsama reagado de vere „veraj esperantistoj“ povas dependi ankaŭ de tio, ke laŭ ili vortoj: „sklavema“, „voluptema“, „mallaborema“ kaj frazoj: „mankas al ili hereda bonmaniereco“, „la prostitucio ĉe ili estas pli disvastigita, ol oni povas pensi“ povas ofendi nur certajn naciojn, sed ne ĉiujn. Sed tiuokaze bonvolu klarigi al ni kiujn, kaj kial nur ilin?

Dua riproĉo: Redaktoro de „Pola Esp.“ „permesis al si tiel senhonestigi la hebrean Talmudon. Tiel malhonorigi tion, kion dekelkaj milionoj da homoj konsideras *sankta* estas barbareco, vandaleco“ (vidu suprecititan

art. „Krio pro doloro“ en № 6(675) de „Monde Esp.“).

Komparante tion, kion presigis la redaktoro de „Pola Esp.“ kun jeno, kion ni trovis en artikolo „La Hindoj“ de s-ro H. Bregbie en № 134 (1912) de „Esperanto“:

„Oni devas rememorigi sin fojon post fojo, ke tiuj interesplenaj popoloj ĉiuj absolute kaj tute malsimilas nin... Tia ĝentila kaj eĉ serĉema Hindu kredas, ke la mondo estas plata, lia *dio estas miksaĵo de Bacchus'o, Don Juan kaj Dick Turpin...* li ne pli volonte promenus kun sia edzino, ol li mortigus bovinon... li kredas, ke la virinoj ne havas animon; kaj rilate al via propra, honorata supera persono li kredas en la koro, ke vi estas malpura laŭ viaj kutimoj, freneza laŭ viaj ideoj kaj abomena al la dioj. Ili loĝas mondon spiritan, malsimilan al nia... Ni aĉetas kaj vendas kun ili, sed la pensoj de iliaj koroj, aspiroj de iliaj animoj ne estas niaj pensoj kaj niaj aspiroj kaj laŭ ĉio, kio faras el la homo saĝan kreitaĵon, malsaman *ol ĉiuj brutoj*, ili estas tiel apartaj kaj malsamaj de ni, kiel la mondo de la luno... Ili havas malsaman moralecon... Ili estas tiel konstruitaj, ke *ili povas imagi dion*, kaj eĉ honorigi lin, kiu rompas ĉiun regulon de ilia propra morala kodo, kaj *kiu ŝajnus terura monstro al londona rabisto...* ktp. ktp.“

Mi konkludas, ke de vidpunkto de „veraj esperantistoj“, kies heroldo estas, interalie, „Le Monde Esper.“ la frazoj: „lia dio estas miksaĵo de Bacchus, Don Juan kaj Dick Turpin“, „dio, kiu ŝajnus monstro por londona rabisto“ devus esti opiniataj eĉ pli „naŭze abomenaj“, ol frazo uzita de s-ro Czerwiński „Talmudo, tiu terura libro de superstiĉoj kaj de malamo al ĉio eksterhebra“.

Tamen mi nenie povis trovi ian proteston en la gazetoj, kiuj tiel forte ekreagis kontraŭ artikolo de A. Niemojevski, kvankam la lasta ofendis, laŭ opinio de Lonkopolanski mem, nur dekelkaj milionoj da hebreoj kaj s-ro H. Bregbie, ankaŭ laŭ kalkulo de l' aŭtoro mem, — „tracent milionojn Hindojn“

Pripensante la demandon, oni povus alveni al konkludo, kvazaŭ „veraj esperantistoj“ opinias, ke „konforme al interna ideo de Esperantismo“ nur certaj religioj estas kritikindaj, sed aliaj netuŝeblaj.

Se tia supozo estas ĝisfunde erara, kiamaniere kompreni la aplikon de malsamaj mezuroj al samspecaj kulpoj?

Respondo al tiu ĉi demando povas esti nur jena: de vidpunkto de homoj, por kiuj l'amiko estas Platono, sed pli amika estas la vero, la malpermeso pritrakti certajn problemojn, en konscia falsado de faktoj, ĉar tio povas ofendi iun, estas vera sensencaĵo, pura absurdo, ĉar decidi, kio povas ofendi religiajn, politikajn aŭ naciajn sentojn de aliaj samideanoj estas treege malfacile, se ne tute neeble; plej bona pruvo de tio estas la fakto, ke eĉ U.E.A., sur kies standardo estas enskribita la devizo: „Neutraleco rilate al religio, politiko kaj nacieco“ tiurilate ne estas sen kulpo.

Por eviti tion, estus necesa starigi en ĉiuj landoj, kie oni propagandas Esperanton, specialajn oficejojn por politika kaj religia cenzorado de esperantistaj organoj, kio post nelonge povus alkonduki al fondo de „sankta“ esperantista inkvizicio. Sed, ĉu tio estas dezirinda?

Pensante, ke la vero, kiajn ajn problemojn ĝi tuŝu, povas ruinigi nian movadon, ni samtempe igas supozebla, kvazaŭ la fundamento de nia granda konstruaĵo estas bazita sur la malvero.

La lasta supozo, se ĝi iam ekaperu en animoj de homoj, povas, mi kredas, pli malutili nin, ol ĉiuj jam aperintaj artikoloj kune, kvazaŭ ofendantaj religiajn, politikajn, aŭ naciajn sentojn de niaj samideanoj.

Tria riproĉo de protestantoj: „li grandege ofendis l'aŭtoron de Esperanto“

Por defendi s-ron Czerwiński kontraŭ suprecitita riproĉo, mi citos, kvankam mi opinias la riproĉon tuta senbaza, vortojn de ŝatinda redaktoro de „Lingvo Internacia“, s-ro Th. Cart, ĉerpitajn el lia artikolo „Por Esperanto“ (L. I. 1912 majo).

„Se anstataŭ ekzameni esperantajn problemojn *en ili mem*, ni ĉiam demandus nin, ĉu ia aŭ alia solvo plaĉos al iu, aŭ alia eĉ plej grava eminentulo, pli saĝe estus tuj forlasi ĉian propagandon, ĉian esperon, ĉar baldaŭ nia afero perdiĝos en la marĉon de ia ĝenerala, malpreciza, absolute senfrukta, sentimentala, bonanimeco, kiu ĉion aprobas, ĉion laŭdas, ĉion akceptas kaj sisteme fermas la okulojn antaŭ plej gravaj eraroj de eminentaj amikoj. Virojn bezonas nia movado, kiuj, ne serĉante personan sukceson, momentan aprobon, aŭ aplaŭdon, agu vire, lojale kaj eĉ kun danĝero malplaĉi al plej kara amiko, aŭ al respektata persono kaj diru tion, kion postulas la vero!“

Konvinkita, ke ne devas ekzisti por esperantistoj kaj por iliaj propagandaj organoj iaj netuŝeblaj temoj, mi opinias, ke tio, kion ŝatinda s-ro Th. Cart skribis pri esperantistaj problemoj, estas sambone aplikebla al ĉiuj, kiuj ajn ili estu, problemoj.

Laŭ mia opinio, se A. Niemojewski ne eraras, *kion povas klarigi nur tute libera interdiskuto pri hebrea demando sur paĝoj de ĉiuj niaj gazetoj, kiuj havas neniajn speciale profesiajn celojn*, nur unu fakto estas por normala, ne difektita de religia aŭ alia particeco, intelekto nekomprenebla, nome, kiamaniere iu hebrea esperantisto povas sincere kredi, ke ĉiu nehebrea („goj“) estas „zava“ (aŭ malpura pro ne plenumo de hebreaj postuloj pri rita pureco, prediki inter siaj samreligianoj la malamon al ĉiuj nehebreaj kaj samtempe kanti pri intergenta harmonio kaj amo.

Nepre, aŭ kantante nian himnon, aŭ predikante la malamon al ĉio eksterhebrea, li surmetas la maskon. Personon, kiu predikas la malamon al ĉiu alinaciano ni nomas ŝovinisto.

Se ni demandus iun, kiu el ŝovinistoj estas pli danĝera por nia movado, ĉu tiu, kiu ĉiam kaj ĉie laŭte deklaras militon al ĉio alinacia, ĉu alia, kiu inter siaj samnacionoj, aŭ samreligianoj militas kontraŭ ĉio eksterhebrea kaj samtempe, trovinte sin inter esperantistoj, diversnacionoj kaj diversreligianoj, kantas kun ili himnojn pri paco, amo kaj neŭtraleco, mi estas certa, ke li senhezite respondos, ke pli danĝera estas la lasta.

El tio sekvas, ke, se A. Niemojewski, ni ripetos, citas korekte la Talmudon, ĉiuj vere „veraj esperantistoj“, kiuj aprobas la artikolon de Th. Rousseau, pri ŝovinistoj, devus, por esti konsekvencaj, jenon, kion li skribas pri ŝovinistoj, eĉ pli zorge apliki ankaŭ al Talmud-konfesantoj kaj Talmud-defendantoj.

„Esperanto“ №-157(17). La unua konsekvenco estas, ke U.E.A. devas enhavi inter siaj membroj neniam ŝovinistojn. Aliĝi al U.E.A. — signifas akcepton de ĝia statuto. Simpla honesteco devas malpermesi, ke iu homo, konsideranta perforton, kiel racian kaj taŭgan rimedon inter la homoj, eniru en Asocion, kies celo estas plifaciligado de la homaj rilatoj kaj kreo inter ili de fortika ligilo de solidareco.

Plie ni opinias, ke, se tamen eniras en niajn vicojn tiaj homoj, estas nia devo ilin forigi“...

Resume oni povas konkludi, ke anstataŭ starigi novan plej dezirinde estus por ni, esperantistoj, sen dividoj en du klasoj: *simplaj* kaj *veraj* akcepti kiel nian propran la devizon de ĉie honesta homo:

„L'amiko Platono, sed pli amika estas la ve-

ro,“ ĉar de tiam permeseble estus pritrakti ĉiujn demandojn en ili mem kaj malpermesata nur koscia falsado de faktoj.

L. Chybczyński.

(elp. Ĥibĉinski)

membro de T.E.K.A.

Warszawa (Varsovio)
en Julio 1914.

KORNEL MAKUSZYŃSKI

Du memmortigantoj.

Mia amiko, pentristo, tiel ekfuriozis, kvazaŭ li estis trinkinta akvon, ĉar estas ja konata fakto, ke ĉiu pentristo gardas sin de akvo — same, kiel de fajro. Li kuradis tra la „ĉambro“ (nomita tiel de mi malice kaj sen ia ajn motivo) kiel tigro, sed tia el plej teruraj, kiu farus nenion nur manĝus viandon. Tiurilate, cetere, ĉiu pentristo estas treege simila al tigro.

La pentristo, pri kiu mi parolas, vere similis sangavidan tigron kaj estis nomata — Dio lin pardonu — Simeono Skarabo. Li estis fortika besto malgraŭ tiel kaduka nomo; en la ŝultroj larĝa, kiel buĉisto, aŭ Herkuleso, forta, kiel valizportisto ĉe la stacidomo kaj senhonta, kiel librovendisto. La barbon li havis, kiel misiisto, kvankam, pro siaj konvinkoj, li estis pli ĝuste hommanĝanto, sed ne apostolo.

Nun li ŝiradis sian barbon, kiel huragano, sed ne nia huragano-ftizulo, sed kiel vera amerika huragano. Nun li estis tiel furioza, ke de li oni povis atendi ĉion, eĉ pagon de luomono. Tamen ŝajnas al mi, ke mi troigas. Vera pentristo ne farus tion eĉ en ebrico.

Do kuradis Simeono Skarabo tien kaj reen, tute ne interese, kaj nur de tempo al tempo por certa diverseco, li piedbatis laŭvoje seĝon, aŭ la tablon, kiu pro timo tremegis.

— Aaa.. Aaa.. — veis Skarabo.

Kaj en atako de subita furiozo, li komencis jetadi pentrtolojn kaj, elektinte plej malbonan skizon (*sprita ruzulo!*), li ĝin disŝiris kun la pasio, kiun oni malofte povas vidi eĉ sur la scenejoj de ĉefurbo, kiam oni prezentas tragedion, aŭ dum la kunveno de famaj poetoj. Dum tio li eligadis ian timigan krion kaj hendaĵon, kvazaŭ difektita gramofono, aŭ kantistino de operejo. Tia pentristo certe povas ĉion imiti.

Fine, kvazaŭ pozicio sur du piedoj, por fari tiun operacion, estus al li maloportuna, li sin jetis sur dorson, kaptis la kapon per am-

baŭ manoj kaj, hurlante, li frapis plankon per siaj fortaj piedoj.

Resonis al li en la sama momento kun tim-tremo vitroj de la fenestroj kaj alttone eksonoris du boteletoj kaj unu soleca glaso, kiun finmordis malespero, ĉar ĝi havis ĉirkaŭmorditan randon.

Sur suba etaĝo ekhurlis hundo, timigita, kaj la korvoj, sidintaj sur la tegmento, kun krio leviĝis supren.

La pentristo tutan tempon frapadis la plankon, kion, cetere, notis ĉiuj seismografoj. En la sama momento terure ekknaris la pordo, kvazaŭ animo en turmentoj.

La pentristo, aŭdante ke iu eniras, ekfuriozis pli forte, tute ne atendante kiun li elvokis per sia kriado. Tio daŭris iom pli longe ĉar la gasto ne proksimiĝis. Fine tedis malespero al la pentristo, do li ĉesis por ia momento skuadon de la domo, levis la kapon kaj rigardis la veninton. Ekvidinte konatan figuron, li plej trankvile daŭrigis sian okupon.

— Tiel devis aspekti sankta Vito, — diris la gasto.

Simeono Skarabo levis la kapon, poste leviĝis kaj komencis senpolvigi la veston. Li rigardis la gaston; la gasto venis sen ĉapelo, ĉar li loĝis je unu etaĝo malsupre. La gasto estis terure longa kaj malgrasa persono; vizaĝon estimata gasto havis serenajn kaj simpatian, kaj rigardis per bluajn okulojn sen sci- volo, ĉar li neniam miris.

Li estis ankaŭ pentristo kaj pentris sole maldecajn aktojn. Li ĉirkaŭrigardis la ĉambron, forviŝis per basko de la jako malpurajon de la seĝo kaj trankvile sidiĝis.

Pale rigardinte furiozan Skarabon, li demandis:

— Ĉu vin dentoj doloras?

— Stultulo!..

— Mi tre badaŭras, ke ne la dentoj, ĉar mi havas tute freŝan terebinton kaj ĝi al vi bone helpus.. Sed vi timigis mian hundon!..